

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

**Ефективна
ЕКОНОМІКА**

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

№ 9, 2013

[Назад](#)

[Головна](#)

УДК: 334.02:621(477)

В. В. Дикань,

к.е.н, доцент, Українська державна академія залізничного транспорту

КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

V. V. Dykan,

candidate of economic sciences, associate professor, Associate Professor of Transport Management Department, Ukrainian State Academy of Railway Transport

CONCEPTUAL MODEL OF MANAGEMENT DEVELOPMENT OF HI-TECH PRODUCTION IN UKRAINE

Обґрунтовано концептуальну модель управління розвитком високотехнологічного виробництва в Україні. Вона включає теоретичні положення щодо основних напрямів розвитку і ґрунтується на механізмах взаємодії держави і бізнесу стимулювання внутрішнього і зовнішнього ринку споживання високотехнологічної продукції на основі підвищення конкурентоспроможності. Визначено ініціюючий і результуючий модулі механізму управління взаємодією держави і бізнесу щодо розвитку високотехнологічного виробництва в Україні.

The conceptual model of management development of hi-tech production in Ukraine is grounded. It includes theoretical positions in relation to basic directions of development and based on the mechanisms of co-operation of the state and business, stimulations of internal and overseas market of consumption of hi-tech products on the basis of increase of competitiveness. Definitely initiating and resulting modules of mechanism of interface of the state and business management in relation to development of hi-tech production in Ukraine.

Ключові слова: високотехнологічне виробництво, розвиток, управління, процес, внутрішнє споживання.

Keywords: hi-tech production, development, management, process, internal consumption.

Постановка проблеми та її зв'язки з практичними завданнями. До останнього часу остаточно не сформувалися передумови для переходу української економіки на нову постіндустріальну стадію розвитку (інноваційна економіка). Зараз Україна знаходиться на рівні індустріального суспільства, про що свідчать відстав від світових аналогів технології, техніка, швидкість удосконалення яких не витримує критики, а також структура формування ВВП, де висока питома вага належить добувній промисловості та сільському господарству (в постіндустріальному суспільстві – сектору високих технологій та інновацій). В Україні спостерігається низький рівень поєднання інтелектуальних ресурсів з новітніми технологіями, що не тільки визначають перспективи господарського зростання, але і є показником рівня економічної незалежності і добробуту країни, її національного статусу. Таке поєднання сьогодні є одним з найважливіших чинників, що визначають конкурентоспроможність національних економік. Обсяг глобального світового ринку наукоємної продукції сьогодні оцінюється в 3-3,5 трлн. дол. США, 80% якого контролюють розвинуті країни Заходу, а тому в Україні, як країні з високим інтелектуальним потенціалом нації, мають бути створені умови, які б сприяли створенню технологічних інновацій загальносвітового застосування, що мають перспективні міжнародні ринки збуту і здатні приносити найбільший прибуток. Матеріальну базу економіки України має скласти високорозвинене машинобудування, ядро якого утворювали б наукоємні галузі, що забезпечують автоматизацію, інформатизацію інтелектуалізацію виробничих процесів, і принципово нову організацію виробництва.

Аналіз останніх досліджень та виділення невирішених частин проблеми. Проблеми структурної трансформації економіки та розвитку в країнах виробництва високотехнологічної продукції неодноразово стають предметом уваги вчених. Так питання розвитку машинобудування як однієї з високотехнологічних галузей приділяють увагу О.І. Амоша, В.П. Вишневський, Л.О. Збараська, В.Л. Дикань, О.Г. Кірдіна, Ю.В. Кіндзерський, В.В. Микитенко, М.М. Якубовський та інші [1-6]. Достатня розробленість проблеми, все ж таки, не дозволяє говорити про вирішення усіх проблемних питань. Так ознайомлення з результатами реалізації державних програм та стратегій розвитку економіки України, які ґрунтуються на розробках відомих вчених та практиків щодо усунення структурних диспропорцій, дозволяють виявити існування великої кількості недоліків, які стають на заваді підвищення конкурентоспроможності України. Саме тому автор статті вважає за необхідне висловити власну точку зору з приводу проблем структурної трансформації економіки України, насамперед, її промислового сектору.

Тому, **метою статті** є теоретичне обґрунтування концептуальної моделі управління розвитком високотехнологічного виробництва в Україні, що має включати теоретичні положення щодо основних напрямів його розвитку, що ґрунтуються на механізмах взаємодії держави та бізнесу, стимулювання внутрішнього ринку та зовнішнього ринку споживання високотехнологічної продукції на основі підвищення її конкурентоспроможності.

Основна частина. Розкриваючи проблеми управління розвитком в Україні високотехнологічних виробництв, в першу чергу, необхідно звернутися до світового досвіду та вивчити те, яким чином деякі країни змогли вистояти під час фінансово-економічної кризи 2008 року, зберігши позитивну динаміку ВВП та промислового виробництва.

Повчальним, безперечно, є досвід Китаю. Вивчення економіки Китаю представляє особливу актуальність у зв'язку з тим, що вона найбільш швидко розвивається на протязі останніх десятиріч. В умовах кризи світової економіки змінилася розстановка сил на міжнародній арені, прискорилися та видозмінилися багато економічні процесів. Стратегії економічного розвитку Китаю дозволили підвищити конкурентоспроможність на фоні уповільнення темпів зростання інших країн.

Політика відкритості, яка проводилася керівництвом Китаю до 2007 року, створила могутні передумови для розвитку експортноорієнтованої моделі економічного розвитку, що ґрунтується на значних масштабах інвестицій і нарощуванні виробництва і експорту. Дана стратегія дозволила Китаю, крім досягнення безпрецедентних темпів економічного зростання, стрімко збільшити загальний промисловий і експортний потенціал, а також підняти технологічну складову виробництва на новий рівень в значній мірі дякуючи сучасним технологіям, що поступають здебільшого разом з потоком іноземних капіталовкладень. При цьому експорт виступав основним стимулятором розвитку продуктивних сил. Дякуючи використуванню експортноорієнтованої моделі могутній імпульс в розвитку отримали ті галузі, які складають основу зовнішньоторговельної конкурентоспроможності Китаю: високотехнологічні електронна і телекомунікаційна галузі промисловості, автомобілебудування, хімія металургія.

В жовтні 2007 року прийнята нова стратегія економічного розвитку. Головними особливостями прийнятої моделі є інтенсивний характер розвитку економіки якісна зміна рушійних сил економічного зростання, що знайшли віддзеркалення в проголошених концепціях «стійкого розвитку», «людина – основа всього», «наукового розвитку». Характерними рисами нової економічної стратегії є:

- збалансованість внутрішнього розвитку і зовнішньої відкритості, економічної і соціальної сфер;
- розвиток людини і природи, регіонів, міста і села;
- підвищення рівня внутрішнього споживання;
- збільшення продуктивності праці, ефективності виробництва і рівня інновацій в економіці.

Таким чином, інтенсивна модель означає концентрацію на якісних параметрах економічного зростання замість переважаючих раніше кількісних орієнтирів, причому основні стимули розвитку продуктивних сил переорієнтуються з експорту на внутрішнє споживання, а подальше підвищення технологічного розвитку зможе забезпечуватися за рахунок власного інноваційного потенціалу. Це повинне сприяти зниженню залежності економічного розвитку Китаю від купівельної здібності зарубіжних партнерів і динаміки притоку іноземних інвестицій і технологій.

Китай стрімко нарощує технологічний рівень розвитку продуктивних сил, про що свідчить підвищення міжнародної конкурентоспроможності китайських високотехнологічних товарів. Середньорічні темпи приросту виробництва продукції високих технологій за останнє десятиріччя досягли 30%, перевищивши динамік ВВП майже в три рази, а додана вартість в цьому секторі зростала в середньому на 28% щорічно, випереджаючи аналогічний показник по промисловості в цілому (23,7%). Це дозволило країні збільшити свою частку в світовому експорті комп'ютерів в 4,8 рази, в експорті телекомунікаційного устаткування – в 3 рази і вийти на друге місце в світі після ЄС за цими показниками. Однак Китай відстає від Японії і Південної Кореї в освоєнні імпортованих технологій. Ці країни, використовуючи імпортовані технології, дуже швидко створюють продукцію зі своєю інтелектуальною власністю і починають її в масових масштабах експортувати. В Китаї ж акцентуються на імпорті, а не на освоєнні та створенні нових продуктів на базі імпорту.

Таким чином, аналізуючи антикризову програму Китаю, необхідно відмітити, що якщо антикризові політики розвинутих країн переважно базуються на підтримці стійкості фінансового сектора, то в центрі антикризової політики Китаю – стимулювання внутрішнього попиту, як шляхом стимулювання приватного попиту, так і шляхом нарощування державних інвестицій в розвиток інфраструктурних галузей, а також підвищення конкурентоспроможності китайського бізнесу, як на внутрішніх, так і на зарубіжних ринках.

Таким чином, вивчення досвіду Китаю дозволяє зробити висновки щодо базису управління розвитком високотехнологічного виробництва в Україні, що спрямовано на розширення внутрішнього ринку споживання високотехнологічної продукції та стимулювання зовнішнього ринку споживання високотехнологічної продукції на основі підвищення її конкурентоспроможності. Це дозволить досягти стратегічної мети - формування інноваційної моделі розвитку промисловості України що складає основу підвищення рівня конкурентоспроможності країни, та підвищення рівня соціального розвитку в Україні, що є ознакою її міцних конкурентних позицій.

Управління розвитком складає необхідну підсистему нової системи регулювання економіки, що включає індикативне планування соціально-економічного розвитку, процедури вибору і реалізації пріоритетів господарської політики, механізми стимулювання НТП і інноваційної активності, інші інструменти державної політики зростання. Без активно функціонуючої підсистеми розвитку заходи по збільшенню інвестиційної активності та пожевленьню виробництва будуть позбавлені цілеспрямованості, що може істотно понизити їх ефективність.

Управління розвитком є цілеспрямованим впливом керуючої системи на керовану з метою забезпечення процесу переходу від поточного стану соціально-економічної системи до кращого (досконалішого) порівняно з попереднім станом відповідно до поставлених цілей. Тобто управління розвитком соціально-економічної системи має на меті переміщення системи з одного стану в інший з новими якісними характеристиками, тоді як управління соціально-економічною системою забезпечує її переведення з початкового стану до стану, який мінімально відхиляється від початкового (перебуває у заданих межах зміни інтегрального показника розвитку системи)

Авторське розуміння проблеми управління розвитком в Україні високотехнологічного виробництва визначило декілька теоретичних положень:

- в основі розвитку в Україні високотехнологічного виробництва знаходиться взаємодія держави та бізнесу, що ґрунтується на системі підтримки узгоджених рішень, яка відповідає вимогам стимулювання економічного розвитку високотехнологічного виробництва (прийняття узгоджених управлінських рішень щодо реалізації проектів в межах моделей державно-приватного партнерства);

- управління розвитком в Україні високотехнологічного виробництва має відбуватися шляхом стимулювання зовнішнього ринку споживання високотехнологічної продукції на основі підвищення її конкурентоспроможності (для цього має бути створений новий механізм управління вітчизняним виробництвом продукції, технології на основі врахування та використання світового інноваційного досвіду).

- управління розвитком в Україні високотехнологічного виробництва має відбуватися шляхом стимулювання внутрішнього ринку споживання високотехнологічної продукції. Основні обсяги споживання мають сформуватися при реалізації крупних проектів, які мають загальнонаціональне значення, наприклад те що стосується розбудови на території України існуючої мережі міжнародних транспортних коридорів за рахунок реконструкції або організації нових маршрутів.

При реалізації основних та забезпечувальних процесів розвитку високотехнологічних виробництв мають враховуватися:

- 1) світові тенденції розвитку високотехнологічних виробництв, серед яких інноваційність, інтелектуалізація, інформатизація, екологізація та кооперація;
- 2) світовий досвід виробництва, що втілено у кінцевій продукції, модулях, вузлах, які створені на основі передових технологій;
- 3) вітчизняний передовий досвід виробництва високотехнологічної продукції;
- 4) пріоритети соціально-економічного розвитку України, що мають практичну реалізацію у вигляді загальнонаціональних проектів розвитку та формують потім на конкурентоспроможну високотехнологічну продукцію вітчизняного виробництва.

Представлена на рисунку 1 концептуальна модель управління розвитком високотехнологічного виробництва в Україні враховує вищевикладені положення, а реалізація націлена на досягнення основних стратегічних цілей:

- інноваційна модель розвитку промисловості України, що складає основу підвищення рівня конкурентоспроможності країни;
- високий рівень соціального розвитку в Україні, що є ознакою міцних конкурентних позицій країни.

Як було зазначено вище, в основі розвитку в Україні високотехнологічного виробництва знаходиться взаємодія держави та бізнесу. Розглянемо це питання більш докладно.

Так вдосконалення механізму управління взаємодією держави та бізнесу кореспондує з успішністю функціонування бізнес-сектора, з підвищенням ефективності державного регулювання соціально-економічних процесів і поліпшенням якості управлінської діяльності в державних організаціях, надаючи стимулюючу дію на розвиток економічних систем різних рівнів ієрархії. Ефективне управління взаємодією держави і бізнесу лежить в основі вдосконалення державного управління з рахунок забезпечення дії контуру зворотного зв'язку і своєчасного виявлення реакції бізнес-сектора на управлінські дії держави (що виявляється як у фінансових показниках, так і в суб'єктивних оцінках підприємців), а також інкорпорації потенціалу бізнесу в стратегії економічного розвитку.

Процес управління взаємодією держави і бізнесу в сучасних умовах складається з: створення сприятливих інституційних умов державно-приватної

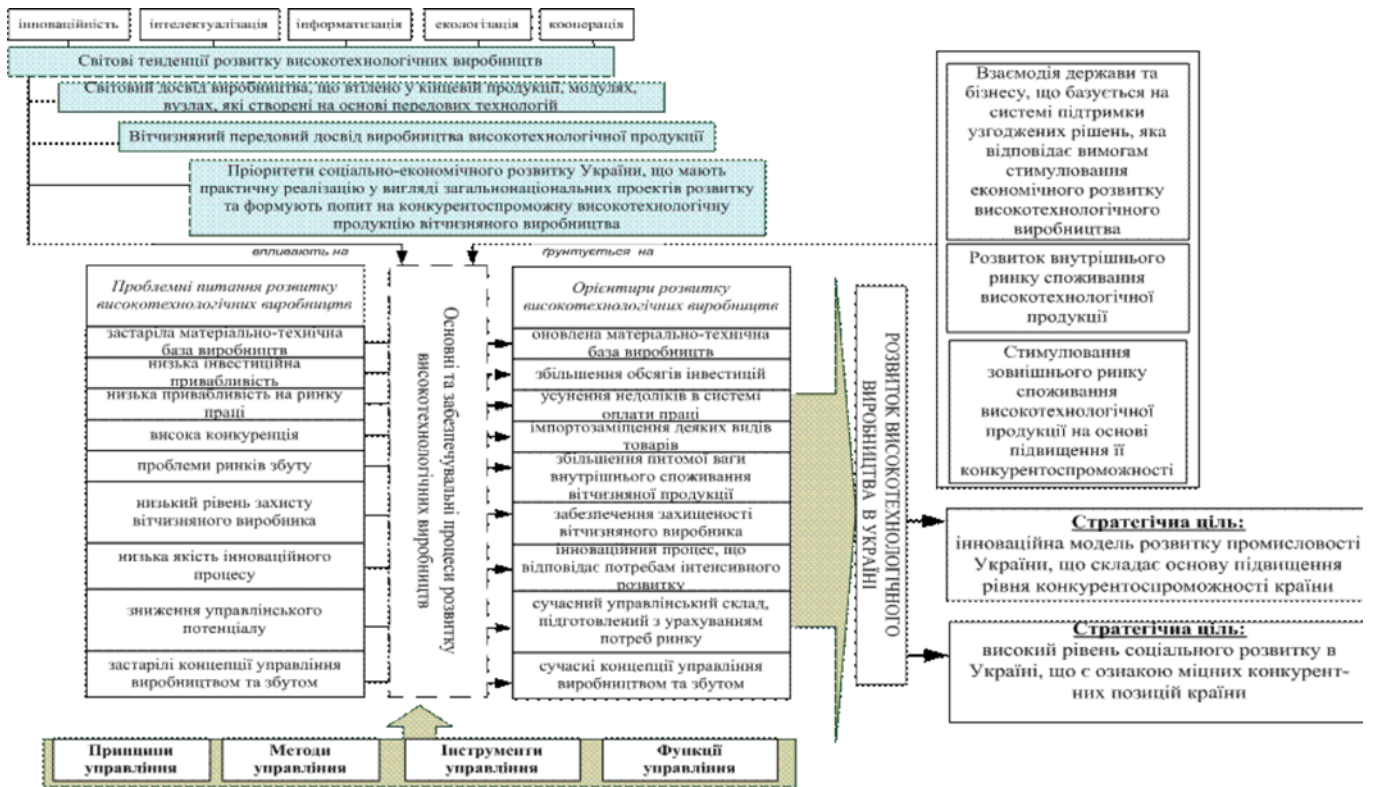

Рис. 1. Концептуальна модель управління розвитком високотехнологічного виробництва в Україні (авторська розробка)

співпраці з урахуванням їх високої диференціації в різних соціально-економічних системах; вибору, оцінки, організації реалізації і розвитку найефективніших форм і технологій взаємодії суб'єктів з державного і комерційного секторів; стимулювання і регулювання розвитку суб'єктів досліджуваної взаємодії у напрям узгодження їх економічних інтересів і посилення організаційного, фінансового, інформаційного, кадрового потенціалу для зміни якісних і кількісних характеристик результатів взаємодії.

Основні принципи взаємодії держави і бізнесу розділяються на три взаємопов'язані групи:

1) організаційні та інституційні, пов'язані з сутністю процесу взаємодії: структурованість і багатоваріантність, комплексність та простота, гнучкість та адаптивність механізмів взаємодії, системність та індивідуальний підхід, поєднання формалізованих та неформальних механізмів взаємодії, правова забезпеченість, врахування впливу факторів зовнішнього середовища, багатобразність суб'єктів взаємодії тощо;

2) загальнотеоретичні і методичні принципи управління взаємодією держави і бізнесу: індивідуальність та інституційна цілеорієнтованість взаємодії, взаємовплив суб'єктів взаємодії, досягнення балансу організації та самоорганізації, вибір найбільш економічно ефективних технологій і форм взаємодії, інноваційність тощо;

3) принципи інформаційного забезпечення співпраці сторін: прозорість взаємодії, доступність інформації о суб'єктах, формах, цілях і результатах взаємодії відкритість сторін для діалогу тощо.

В партнерських відносинах держави і бізнесу кожна сторона має власну мету, задачі, має різні мотивації. Держава зацікавлена в зростанні обсягів і поліпшенні якості послуг в межах інфраструктурних і соціально орієнтованих галузей. Приватний сектор прагне стабільно одержувати і збільшувати прибуток. Обидві сторони зацікавлені у успішному здійсненні проєктів в цілому (рис. 2).

Висновок. Таким чином, в основі розвитку високотехнологічного виробництва в Україні має знаходитись три основні механізми: взаємодія держави та бізнесу; розвиток внутрішнього ринку споживання, що можливо на основі реалізації крупних загальнонаціональних проєктів (наприклад, проєкти розвитку міжнародних транспортних коридорів на основі модернізації існуючих та будівництва нових мереж), та розвиток зовнішнього ринку споживання на основі підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняного високотехнологічного сектору промисловості.

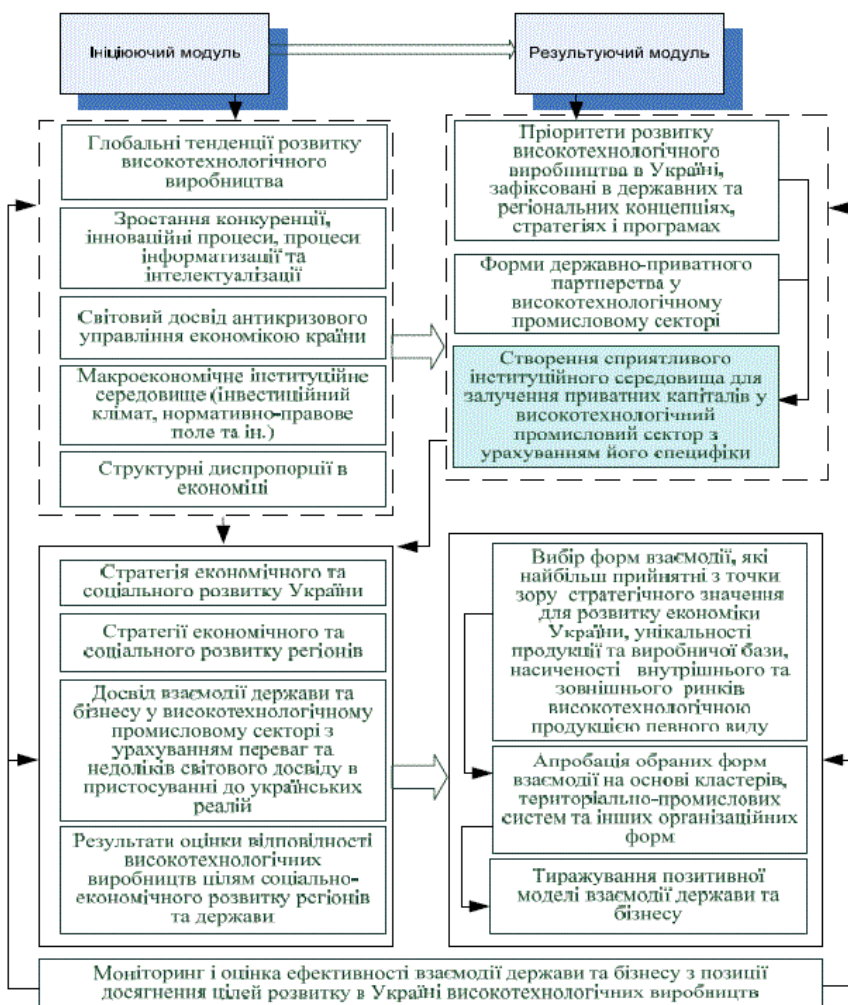

Рис. 2. Ініціуючий і результуючий модулі механізму управління взаємодією держави і бізнесу щодо розвитку високотехнологічного виробництва в Україні (авторська розробка)

Список використаної літератури

- Амоша О.І. Промышленная политика Украины: концептуальные ориентиры на среднесрочную перспективу / О.І. Амоша, В.П. Вишневський, Л.О. Збарзська Экономика Украины. – 2009. - №12. – С. 4-13.
- Дикань В.Л. Сутнісні аспекти конкурентоспроможності національної економіки / В. Л., Дикань, О. Г. Кірдіна // Вісник економіки транспорту та промисловості – 2009. - № 28. – С. 5 – 11.
- Потенціал національної промисловості: цілі та механізми ефективного розвитку: монографія / [Кіндзерский Ю. В., Микитенко В. В., Якубовский М. М. та ін. за ред. канд. екон. наук Ю. В. Кінзерского; НАН України; Ін-т економ. та прогнозування. – К., 2009. – 928 с.

4. Машинобудування в Україні: тенденції, проблеми, перспективи. / [Н. В. Тарасова, І. С. Калініченко, В. А. Романеско та ін.]; ред. чл.-кор. НАН України Б.М Данилишина. - Ніжин: ТОВ "Видавництво "Аспект-Поліграф", 2007 - 308 с.
5. Малащук Д. В. Конкурентоспроможність машинобудівного комплексу України в умовах глобалізації світових ринків: Автореф. дис. на здобуття наук. ступен канд. екон. наук: 08.05.01 „Світове господарство і міжнародні економічні відносини” / Д.В. Малащук; Укр. акад. зовніш. торгівлі. — К., 2005. — 24 с.
6. Савченко С.М. Конкурентоспроможність українського машинобудівного комплексу на зовнішніх та внутрішніх ринках [Текст]/ С.М. Савченко // Проблем підвищення ефективності інфраструктури. – 2011. - №29. – С.20 – 29.

References.

1. Amosha, O.I. (2009), “ Industrial policy of Ukraine: conceptual orientation on a medium-term prospect”, Ekonomika Ukrainy, vol. 12, pp. 4-13.
2. Dykan, V.L. and Kirdina, O.G. (2009), “Essence aspects of competitiveness of national economy”, Visnyk ekonomiki transportu ta promyslovosti, vol.29, pp. 5-11.
3. Kindzerskij, Ju.V. Mikitenko, V.V. Jakubovskij, M.M. and others (2009), Potehcial nacionalnoj promyslovosti: cili ta mehanizmy efektyvnogo rozvytku: monografij [Potential of national industry: aims and mechanisms of effective development: monograph], Kyiv, Ukraine.
4. Tarasova, N.V. Kalinichenko, I.C. Romanesko, V.A. and others (2007), Mashinobuduvannia v Ukraini: tendencii, problemy, perspektivy [An engineer in Ukraine tendencies, problems, prospects], TOV “Vydavnytvo Aspekt-Poligraph”, Nizhin, Ukraine.
5. Malashuk, D.V. (2005), “A competitiveness of machine-building complex of Ukraine in the conditions of globalization of world markets”, Ph.D. Thesis, World econom and international economic relations, Ukrainian Academy of International Trade, Kyiv, Ukraine.
6. Savchenko, S.M. (2011), “A competitiveness of the Ukrainian machine-building complex at external and internal markets”, Problemy pidvyshennia efektyvnos infrastruktury, vol. 29, pp. 20-29.

Стаття надійшла до редакції 16.09.2013 р